

SÄVSJÖ KOMMUN

Handlingsplan för Sävsjö kommuns Socialförvaltning gällande

**Våld i nära
relationer**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
DEFINITION	4
HÄLSOPROBLEM.....	4
JÄMSTÄLLDHETSPROBLEM.....	4
DEMOKRATIPROBLEM.....	4
STATISTIK	4
BEGREPPSDEFINITION	5
FYSISKA ÖVERGREPP	5
PSYKISKA ÖVERGREPP.....	5
VERBALA ÖVERGREPP	5
EKONOMISKA ÖVERGREPP	5
FÖRSUMMELSE/VANVÅRD.....	6
SJÄLSLIGA ÖVERGREPP.....	6
SEXUELLA ÖVERGREPP	6
RISKPERIODER FÖR VÅLD	6
KONSEKVENSER AV VÅLD	6
FYSISKA KONSEKVENSER.....	6
PSYKISKA KONSEKVENSER.....	7
SOCIALA OCH BETEENDEMÄSSIGA KONSEKVENSER.....	7
DUBBELT UTSATT	7
KVINNOR MED UTLÄNDSK BAKGRUND	7
KVINNOR MED FYSISKA/PSYKISKA FUNKTIONSHINDER	7
ÄLDRE KVINNOR	7
KVINNOR MED MISSBRUKSPROBLEM	7
BARN I VÅLDETS NÄRHET	8
BARN SOM BEVITTNAR VÅLD	8
EGEN UTSATTHET FÖR VÅLD	8
VÅLDETS KONSEKVENSER	8
BARNPERSPEKTIVET	8
ANMÄLNINGSPLIKT	9
SOCIALTJÄNSTENS ANSVAR	9
ANDRA HUVUDMÄN	9
HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN	9
POLISMYNDIGHETEN.....	10
ÅKLAGARMYNDIGHETEN	10
SAMVERKAN MED ANDRA MYNDIGHETER	10
KVINNOJOURN	10
SOCIALTJÄNSTENS HANDLÄGGNINGSRUTINER	11
I DET AKUTA SKEDET	11
EFTER DET AKUTA SKEDET.....	12
OM KVINNAN VÄLJER ATT ÅTERVÄNDA HEM	12
SEKRETESS.....	13
INSATSER FRÅN SOCIALTJÄNSTEN	13
HJÄLP TILL KVINNAN	13
HJÄLP TILL MÄNNEN	13
HJÄLP TILL BARNET/BARNEN.....	14
ÖVERVAKAT UMGÄNGE	14
TECKEN PÅ UTSATTHET	14
ATT TÄNKA PÅ VID SAMTAL MED EN UTSATT	14
EXEMPEL PÅ FRÅGOR.....	15
SKYDDSÅTGÄRDER	15

SKYDDAT BOENDE.....	15
TRYGGHETSPAKET.....	15
BESÖKSFÖRBUD	15
SEKRETESSMARKERAD ADRESS.....	16
KVARSKRIVNING	16
FINGERADE PERSONUPPGIFTER	16
ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNING	17
KONTAKTMÖJLIGHETER	18

Bilaga 1 Första hjälpen i arbete med våld i nära relation

Utgåvehistorik för aktuell handlingsplan

Utgåva	Datum	Kommentar
1	2005-08-03	Antagen av Socialnämnden
2	2011-09-02	Revidering antagen av Socialnämnden

INLEDNING

Aktuell handlingsplan är en revidering av den handlingsplan för kvinnofrid som antogs av Socialnämnden 2005-08-03. Den reviderade handlingsplanen är utarbetad under projekttid av Madeleine Söderberg, Vuxenenheten, Socialförvaltningen.

Handlingsplanen är tänkt att fungera både som kunskapsbas och som ett praktiskt redskap i det direkta arbetet rörande våld i nära relationer. Det våld som är i fokus i denna handlingsplan är mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Detta då tillgänglig erfarenhet och forskning i ämnet visar på att den övervägande delen av våld i nära relationer är mäns våld mot kvinnor. I nedan text är således den utsatta likaställd med kvinnan i relationen och den som utsätter likaställd med mannen i relationen. Dock bör poängteras att även män kan drabbas av våld i nära relationer, både i heterosexuella relationer och i samkönade relationer. En kvinna kan även vara den som utövar våldet. Handlingsplanens innehåll ska naturligtvis följas vilket kön den utsatta/den som utsätter än har.

Definition

Nationellt center för kvinnofrid (NCK) definierar våld i nära relationer enligt följande;

”Våld i nära relationer inkluderar alla typer av våld som kan förekomma mellan närstående såväl heterosexuella som samkönade relationer, samt inom syskon- och andra familje- och släktrrelationer.”

Förenta Nationerna (FN) definierar mäns våld mot kvinnor som ”alla former av könsrelaterat våld som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, inklusive hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, både i det offentliga och i det privata”.

Kännetecknande för våld i nära relationer är att den utsatta har en nära relation till och ofta starka emotionella band till förövaren, vilket försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i offrets egen bostad och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår.

Hälsoproblem

I hela världen lyfts våld mot kvinnor fram som en av vår tids allvarligaste hälsorisker. Våld i nära relation är enligt Världshälsoorganisationen (WHO) en av de fem vanligaste orsakerna till ohälsa hos kvinnor globalt. Våldet drabbar kvinnor i alla samhällsklasser, i alla åldrar och utgör ett stort hot mot kvinnors hälsa och trygghet.

Jämställdhetsproblem

Att relationer mellan kvinnor och män ska präglas av ömsesidig respekt, hänsyn och tolerans utgör själva grunden för ett jämställt samhälle. I sådana samhällen har kvinnor och män samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på livets alla områden. De har även samma makt att forma samhället och sina egna liv. Våld mot kvinnor utgör ett hinder för jämställdhet mellan könen. Mäns våld mot kvinnor är förknippat med föreställningar om att kvinnors och mäns roller är olika i samhället. Våld är den mest extrema handlingen för att mannen ska behålla sin maktposition och kontroll över kvinnan. För att på ett framgångsrikt sätt kunna bekämpa kvinnovåld krävs därför kunskaper om maktförhållanden mellan könen.

Demokratiproblem

Våld mot kvinnor är vidare ett demokratiproblem och en rättighetsfråga. Att inte behöva drabbas av våld är varje människas rättighet och det är myndigheternas ansvar i varje land och varje kommun att skydda våldsutsatta kvinnor och deras barn samt förebygga och bekämpa våldet.

Statistik

Globalt drabbas var tredje flicka och kvinna av våld eller våldtäkt. Världshälsoorganisationen (WHO)

uppskattar vidare att 18 %, alltså nästan var femte, av Sveriges kvinnor blivit utsatta för fysiskt våld av en nuvarande/tidigare make/sambo. Enligt brottsstatistik från Brottsförebyggande rådet dödas i genomsnitt 17 kvinnor varje år av en närstående man i Sverige. Detta utgör en femtedel av alla fall av mord, dråp eller misshandel med dödlig utgång som förekommer i landet. I denna statistik innefattas dock inte självmord. Enligt den svenska omfångsundersökningen Slagen dam (2001) är det nästan fyra gånger så vanligt med självmordsförsök bland kvinnor som utsatts för våld under det senaste året, jämfört med kvinnor som inte rapporterat om våld. I Sävsjö kommun aktualiserades 15 ärenden år 2009 gällande våld i nära relation. 2010 aktualiserades 20 ärenden och under perioden januari till juni 2011 aktualiserades 9 ärenden. Samtliga aktualiseringar gäller våldsutsatta kvinnor och deras barn. Sävsjö kommuns aktiva arbete med dessa frågor har tydligt medfört att fler våldsutsatta söker hjälp. Anmälningar om barn som bevittnar våld har även ökat. Behovet av stöd för dessa brottsoffer har därmed blivit tydligare.

BEGREPPSDEFINITION

Våld i nära relationer kan anta många former, det kan vara såväl fysiskt som psykiskt, sexuellt och materiellt och blir ofta allvarligare ju längre relationen pågår. Genom ett systematiskt bruk av olika former av våld och hot försöker förövaren kontrollera och utöva makt över den utsatta. Nedan följer en förteckning av olika typer av våld.

Fysiska övergrepp

Fysiskt våld är varje form av oönskad fysisk beröring och fysisk handling som skadar och orsakar fysisk smärta. Fysisk misshandel kan vara örfilar, slag, sparkar, knuffar, drag i håret, stryptag, knivhugg och mordförsök. Fysisk misshandel kan ibland leda till mord. Det som utmärker våld i en nära relation är att det fysiska våldet ofta upprepas och ständigt finns som ett hot.

Psykiska övergrepp

Psykiskt våld kan ta sig många olika uttryck. Psykiskt våld är kränkningar med ord och handlingar som riktar sig mot den närståendes person, egendom eller människovärde. Det kan handla om hot, överdriven svartsjuka, kontrollbehov (kontroll över klädsel, frisyr, aktiviteter, tider, sociala umgänge etc.), trakasserier, tvång att utföra kränkande handlingar, förnedring, hot om att flytta iväg med eventuella gemensamma barn eller hot om självmord. Psykiskt våld kan vidare vara att bli isolerad från omvärlden av sin partner, att man inte får utöva sina intressen, röra sig fritt utanför hemmet eller umgås med släkt och vänner. Det psykiska våldet kan också vara materiellt som aggressiva handlingar riktade mot materiella ting, exempelvis känslomässigt värdefulla saker för kvinnan. Psykisk misshandel kan även vara hot eller andra destruktiva handlingar mot barn eller husdjur.

Verbala övergrepp

Verbala övergrepp är bland annat ständig kritik, förödmjukande tilltal, nedvärderingar, orättvisa beskyllningar, falska anklagelser samt hot om våld mot kvinnan och personer som är viktiga för henne. Till exempel att kallas för hora, ful, oduglig eller dum i huvudet om och om igen. Denna form av psykisk misshandel kan vara svår att se eller sätta ord på. Att ständigt bli kritiserad och ifrågasatt av sin partner kan göra att man bryts ner och förlorar självförtroendet.

Ekonomiska övergrepp

Ekonomiskt våld innefattar bland annat ekonomiskt hot, begränsningar av gemensamma ekonomiska tillgångar, att tvinga någon att utföra ekonomiska olagligheter samt att tvinga någon att skriva över arv eller andra ekonomiska tillgångar. Att försätta en person i skuld, vilket medför att den utsatta blir

begränsad i att exempelvis söka bostad, är ytterligare exempel. Förtrycket skapar begränsat handlingsutrymme och verkar nedvärderande.

Försummelse/vanvård

Denna form av våld förekommer oftast i relationer där den utsatta är äldre eller funktionshindrad. Dessa relationer präglas av att den utsatta kvinnan är i beroendeställning till mannen. Det kan handla om att den äldre/funktionshindrade inte får hjälp med sin hygien eller omvårdnad, inte får tillräckligt med mat, får felaktig medicinering eller saknar tillgång till en telefon eller andra kommunikationsmedel.

Sjäsliga övergrepp

Sjäsliga övergrepp inkluderar bland annat att degradera kvinnans tankar och värderingar och förhindra kvinnan att utöva sitt tänkande. Det kan även innebära att kvinnan blir påtvingad att leva efter en viss religion eller tvingas uppfostra barnen enligt mannens önskemål.

Sexuella övergrepp

Sexuellt våld är exempelvis att bli tvingad att delta i eller se på sexuella handlingar mot sin vilja eller i oförenlighet med sin egen mognad. Att smitta någon med könssjukdom på grund av vägran att använda skydd är även ett sexuellt övergrepp. I en relation där mannen misshandlar kvinnan fysiskt förekommer det ofta även sexuellt våld. Det händer att mannen våldtar kvinnan eller att han vill ha sex direkt efter att han misshandlat henne, så kallad "försoningssex". Det förekommer även att kvinnan tvingas att titta på porr, ha sex med mannens vänner eller att ha sex mot betalning. Sexuella övergrepp är en dold form av våld i nära relationer och kan vara särskilt svårt att tala om. Många kvinnor känner skuld och skam.

Bilden som media förmedlar av våldtäkt eller ett sexuellt övergrepp är ofta att den sker i en mörk park och att våldtäktsmannen är en främling. Sanningen är dock att de flesta våldtäkter sker inomhus av en person som den utsatta känner, oftast sker övergreppet i offrets egen säng. Ibland kan det vara svårt för kvinnan att definiera det hon varit med om när våldtäkten inte stämmer med medias bild. Kanske blev hon våldtagen av sin man, en vän eller någon hon är kär i.

RISKPERIODER FÖR VÅLD

Genom forskning och erfarenhet har det visat sig att det finns vissa perioder i livet där våld i en relation kan debutera eller förändra form. Till exempel kan psykiskt våld övergå till fysiskt våld då ett par får sitt första barn. De perioder man här talar om är när ett par flyttar ihop, vid giftermål, vid graviditet, under spädbarnsperioden samt efter uppbrottet.

KONSEKVENSER AV VÅLD

Våld i nära relationer har en kraftig och djup inverkan på den drabbades fysiska och psykiska hälsa, både på kort och på lång sikt. Nedan följer några av de konsekvenser som våldet kan få hos en utsatt person.

Fysiska konsekvenser

Exempel på fysiska konsekvenser av våld kan vara benbrott, blåmärken, sprängd trumhinna, utslagna

tänder, ärrbildning, magproblem, matstörningar, huvudvärk, utmattning, spänningsvärk samt sömnproblem.

Psykiska konsekvenser

När det gäller psykiska konsekvenser av våld är post-traumatisk stressyndrom (PTSD) en av de allvarligaste. Kvinnan som drabbas av detta får känsla av vanmakt, rädsla och ofta ångest. Ytterligare psykiska konsekvenser är depression, dålig självbild och självkänsla, minnesstörningar, vanmakt samt skam- och skuld känslor.

Sociala och beteendemässiga konsekvenser

Av de sociala effekterna kan den isolering som inträffar genom att kvinnan nekas socialt liv utanför hemmet och därigenom får minskat livsutrymme nämnas som en av de mest väsentliga. Denna isolering leder till att kvinnan internaliserar och normaliserar våldet så att hon till slut ser sin verklighet genom mannens perspektiv och tycker att våldet tillhör ett normalt samliv. Exempel på beteendemässiga konsekvenser är missbruk, irritabilitet/otålighet, oförmåga att fatta beslut och utföra saker man tidigare kunnat samt handlingsförlamning.

DUBBELT UTSATT

Det finns kvinnor som förutom sin utsatthet av våld även besitter ytterligare problematik. Dessa kvinnor är dubbelt utsatta och kan kräva ytterligare och mer omfattande insatser från Socialtjänsten.

Kvinnor med utländsk bakgrund

Kvinnor med en annan etnisk/kulturell bakgrund som utsätts för våld i nära relationer kan vara mer sårbara än andra kvinnor. Språksvårigheter, isolering från samhället, osäker rättslig ställning och okunskap om vilken service som myndigheter kan erbjuda kan utgöra hinder för kvinnor med utländsk bakgrund att få den hjälp och det skydd de behöver. De kan ha särskilt svårt att bryta upp från sitt äktenskap då de riskerar att bli isolerade eller utstötta ur en gemenskap. För att kunna ge dessa kvinnor rätt stöd är det viktigt att inhämta kunskap om patriarkala kulturer.

Kvinnor med fysiska/psykiska funktionshinder

Kvinnor med olika fysiska/psykiska funktionshinder har till följd av sin funktionsnedsättning en särskild sårbarhet för att utsättas för våld. Dessa kvinnor är svåra att nå. Ofta befinner de sig i en beroendeställning gentemot mannen vilket försvårar möjligheten för dem att söka hjälp och stöd, sätta gränser eller ta sig ur en våldsrelation. De kan även ha svårigheter att beskriva vad de upplevt.

Äldre kvinnor

Äldre kvinnor är i likhet med kvinnor med funktionshinder ofta i en beroendeställning till sin förövare och därmed särskilt sårbara för våld och övergrepp. Det kan röra sig om ett fysiskt eller psykiskt hälsotillstånd eller olika former av omsorgsbehov som gör att äldre har svårare att skydda sig mot våld eller övergrepp eller ta sig ur situationer där de utsätts för våld. Både då det gäller kvinnor med funktionshinder och äldre kvinnor är det viktigt att inhämta kunskap i hur man ser tecken på att en kvinna är utsatt.

Kvinnor med missbruksproblem

Det finns en uppenbar risk i arbetet med missbrukande kvinnor att våldet osynliggörs och betraktas som någonting som bara hör missbruket till. Kvinnans erfarenhet av våld ses sällan som någonting som behöver bearbetas i sig. Dessa kvinnor är ofta svåra att etablera en kontakt med och de riskerar att

inte bli trodda, inte sedda. Söker kvinnan hjälp blir ofta hjälpen villkorad, vill hon inte sluta sitt missbruk tycks hon få finna sig i att bli slagen. Dessa kvinnor är extra utsatta vid akut behov av skydd eftersom kvinnojourerna inte tar emot dem.

BARN I VÅLDETS NÄRHET

Majoriteten av våldsutsatta kvinnor är enligt tillgänglig statistik i åldern mellan 25 och 45 år, alltså i åldern då de flesta har hemmavarande barn. Rädda Barnen uppskattar att var tionde barn i Sverige någon gång upplever våld i hemmet, hälften av dem gör det ofta.

Barn som bevittnar våld

Att leva med föräldrars våld handlar om att som barn se, höra eller involveras i konstant, eskalerande eller enstaka händelser eller dess konsekvenser. Ett barn som bevittnar våld i familjen är enligt lagen brottsoffer och kan därför ha rätt till brottsofferersättning. Barn som upplever våld i hemmet saknar det som borde vara allas rättighet, att vara trygg i sitt eget hem. Eftersom hemmet är brottsplatsen kan barnet inte fly. Barnet blir här utsatt för ett psykologiskt trauma.

Våld mot mamma upplevs av ett barn som våld mot honom eller henne själv. Viktigt att förstå är även att våldet riktar sig mot en av barnets primära omsorgstagare som han/hon är beroende av. Barnet upplever i detta en stark vanmakt, ”vem ska nu ta hand om mig”?

Barnet kan inte hitta logiken i våldet vilket gör att barnet försöker hitta en förklaring för våldet. Ofta medför detta att barnet hittar en förklaring där han eller hon själv är ansvarig för våldet. Barnet känner även ofta ett ansvar för att vara hemma och förhindra våldet.

Genom både forskning och erfarenhet från kvinnojourer vet vi idag att de flesta barn vet vad som pågår och många har både hört och sett våldet och dess konsekvenser. Våldet går inte att dölja för barnen!

Egen utsatthet för våld

Enligt praktisk erfarenhet och statistik är det vanligt att barn som växer upp i en familj där pappa utsätter mamma för våld själva utsätts för våld. Att det förekommer våld i familjen är således en stor riskfaktor gällande förekomsten av våld mot barnet.

Våldets konsekvenser

Barn som upplever våld kan reagera på, och hantera, våldet på olika sätt, både på kort och på lång sikt. En rad faktorer har även betydelse för våldets konsekvenser i det enskilda barnets liv, så som barnets ålder och barnets kön. Små barn uppvisar ofta fysiska symtom som sömnproblem, söngvätning och problem med magen. Barn i förskole- och skolåldern kan uppvisa symtom som exempelvis utåtagerande beteende och större skolbarn och tonåringar kan exempelvis rymma eller börja missbruka. Ytterligare exempel på våldets konsekvenser hos ett barn är depression, ångest, rädsla, känslor av skam och skuld, posttraumatisk stressyndrom (PTSD), social isolering, ensamhet, emotionella problem, tillits- och relationsproblem samt skador av hjärnans utveckling. Vidare kan nämnas psykosomatiska problem, koncentrationssvårigheter och beteendeproblem.

Barnperspektivet

Barnperspektivet står ibland i motsatsförhållande till vuxenperspektivet. När det gäller barn i familjer där det förekommer våld finns risk att barnens situation inte uppmärksammas på samma sätt som de vuxnas situation. Socialtjänsten ska stödja hela familjen, men vid en intressekonflikt mellan barn och

vuxna ska barnens intressen ha företräde. Varje barn som far illa har en lagstadgad rätt att få samhällets skydd och stöd!

Anmälningssplikt

I Socialtjänstlagen 14 kap 1 § fastställs att de myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. I lagens förarbeten framkommer att ovan anmälningssplikt gäller då det finns en grundad misstanke om att ett barn far illa.

SOCIALTJÄNSTENS ANSVAR

I 3 kap 3§ socialtjänstlagen framgår att insatser inom Socialtjänsten ska vara av god kvalitet samt att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras.

I Socialstyrelsens allmänna råd om Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld (SOSFS 2009:22) framkommer att all personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden enligt socialtjänstlagen bör ha teoretiska kunskaper inom området våld eller övergrepp i nära relationer samt förmågan att praktiskt tillämpa dessa kunskaper. All personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen bör vidare få regelbunden kompetensutveckling i området.

I 2 kap 1 § socialtjänstlagen anges ett generellt ansvar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Detta inkluderar även olika former av stöd till våldsutsatta kvinnor, barn som utsätts för/bevittnar våld samt män som utövar våld i nära relationer.

I 5 kap 11 § socialtjänstlagen fastställs att ”Socialnämnden skall verka för att den som utsätts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp”.

I FN:s konvention om barns rättigheter, artikel 9, framkommer att ”Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt och/eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnen är i föräldrarnas eller den ene förälderns, vårdnadshavare eller annan persons vård”.

ANDRA HUVUDMÄN

Socialtjänsten är inte ensam ansvarig då det gäller att tillgodose hjälp och stöd till våldsutsatta kvinnor. Även hälso- och sjukvården, Polismyndigheten samt Åklagarmyndigheten har särskilt ansvar för att de skiftande behov som dessa kvinnor har ska kunna tillgodoses.

Hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården ska i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen verka för god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen. Detta innebär god kvalitet, trygghet i vården, respekt för patientens självbestämmande och möjlighet att genomföra vård och behandling i samråd med patienten. Här

betonas vikten av att beakta psykosociala faktorer samt att ha en helhetssyn och ge våldsutsatta kvinnor ett gott bemötande.

Polismyndigheten

Polismyndighetens uppgift är att förebygga brott, bedriva spaning, utreda brott som hör under allmänt åtal samt lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp. När en anmälan gjorts beträffande ett våldsbrott mot en kvinna ska fastställd handlingsplan följas utifrån att säkra bevis, ge åklagaren grund för att väcka åtal samt medverka till att kvinnan får den hjälp och stöd som kan ges. Polisen har skyldighet att informera kvinnan om hennes rättigheter gällande målsägarbiträde, besöksförbud, trygghetspaket, kontakt med myndigheter och organisationer samt möjlighet att begära skadestånd med anledning av brottet. Exempel på brottsrubriceringar som kan vara aktuella i dessa ärenden är mord, misshandel, grov kvinnofridskränkning, olaga hot, sexuellt utnyttjande och våldtäkt. Straffsatsen för dessa brott regleras i Brottsbalken. Kvinnomisshandel och grov kvinnofridskränkning är brott som faller under allmänt åtal. Detta innebär att en kvinna inte kan ta tillbaka sin polisanmälan. Enligt 14 kap 2 § Sekretesslagen kan personal inom socialtjänsten lämna uppgifter till polisen och åklagarmyndigheten angående misstankar om vissa allvarliga brott där fängelsestraff kan utdömas med mer än ett år.

Åklagarmyndigheten

Åklagaren har det yttersta ansvaret för utredningen och är den som fattar beslut om att väcka åtal eller utfärda ett besöksförbud. Ärenden avseende våld mot kvinnor är prioriterade vilket innebär att de ska hanteras med förtur.

SAMVERKAN MED ANDRA MYNDIGHETER

Samverkan är lagstadgat i både förvaltningslagen och socialtjänstlagen. Myndigheternas respektive ansvarsområde är avgränsade, men bildar tillsammans en helhet. Kvinnan som utsätts och hennes eventuella barn har behov av att samtliga delar fungerar väl ihop. Samverkan ger kunskap om andras kompetens och att detta underlättar arbetet och medför att det blir möjligt att utveckla en gemensam syn och gemensamma förhållningssätt.

KVINNOJOUREN

Kvinnojouren är ingen myndighet och det kan därför kännas lättare för en utsatt kvinna att vända sig dit för att få hjälp och stöd. Många kvinnor är rädda för att bli registrerade eller riskera att deras barn blir föremål för åtgärder från Socialtjänsten. Hos kvinnojouren möter de kvinnor som i första hand är medmänniskor och beredda att lyssna. De kan erbjuda tillfälligt boende och viss praktisk hjälp. Sävsjö kommun bidrar ekonomiskt till kvinnojouren Linnéorna i Vetlanda och kvinnor i behov har möjlighet att vända sig till dem för att få hjälp eller tillfälligt boende. Ibland finns behov av att kontakta kvinnojouren i andra kommuner.

SOCIALTJÄNSTENS HANDLÄGGNINGSRUTINER

I det akuta skedet

Nedan följer de handläggningsrutiner som ska följas i arbetet med våld i nära relationer. Ansvarig för det direkta arbetet utifrån dessa rutiner ska i första hand vara Socialtjänstens handläggare för våld i nära relationer. Om ärendet aktualiseras hos annan personal ska ärendet snarast möjligt överlämnas till handläggare för våld i nära relationer/annan utsedd ersättare/ansvarig chef. Till hjälp för arbetet finns mapp benämnd "Första hjälpen i arbetet med våld i nära relationer". Denna mapp finns tillgänglig hos handläggare för våld i nära relationer, utsedd barnhandläggare med ansvar för ärenden rörande våld i nära relationer, chef för vuxengruppen samt chef för barn och ungdomsgruppen.

- Ärendet har hög prioritet. Erbjud kvinnan tid samma dag som kontakten sker eller, om det är kvällstid, följande dag. Om det finns barn i familjen är det bra om även barnhandläggare med ansvar för våld i nära relationer är med vid första mötet.
- Anpassa mötets tid och plats mellan handläggare och kvinnan för att undvika att mannen får kännedom om hennes kontakt med socialtjänsten.
- Före besöket, om det är möjligt, kontrollera om kvinnan behöver tolk och om hon vill ha någon stödperson med vid mötet. Finns behov av tolk ska professionell telefontolk kontaktas.
- Genomför en riskbedömning för kvinnan och eventuella barn vid första mötet, om möjligt med hjälp av ett standardiserat riskbedömningsinstrument.
- Finns det barn i familjen, gå igenom var de befinner sig, vem som är vårdnadshavare och om de har det skydd och stöd de behöver.
- Erbjud kvinnan och eventuella barn skyddat boende.
- Informera om vad Socialförvaltningen har att erbjuda såsom skyddat boende, ekonomisk hjälp, stödsamtal samt hjälp med att få kontakt med polismyndigheten, Skatteverket eller Hälso- sjukvården.
- Informera, om det är lämpligt, om den rättsliga processen, möjlighet att få målsägarbiträde, besöksförbud, polisens trygghetspaket.
- Följ vid behov med kvinnan hem för att hämta personliga saker. Finns risk för kvinnans och/eller personals säkerhet ska polisen kontaktas.
- Vid behov erbjud kvinnan ekonomisk hjälp i den akuta situationen (exempelvis matpengar eller nytt telefonabbonemang).
- Uppmana till läkarbesök vid fysisk misshandel. Följ med om kvinnan önskar detta. Om kvinnan är ovillig att låta sig läkarundersökas, försök att dokumentera eventuella skador genom fotografier och noggrann dokumentering.
- Uppmuntra polisanmälan och hjälp kvinnan praktiskt att genomföra detta om hon så önskar.
- Planera hur kontakten mellan er och eventuellt andra inblandade ska se ut ett tag framöver.
- Informera ansvarig chef.

Efter det akuta skedet

Om kvinnan har barn anmäler handläggare för våld i nära relationer ärendet enligt anmälningsplikten till Socialförvaltningens barn och ungdomsgrupp. Där genomförs sedan en förhandsbedömning gällande om utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen ska inledas på barnet/barnen samt en bedömning om huruvida barnet/barnen är i behov av kris- och stödsamtal enligt ”Trappanmodellen”. Viktigt här är att alltid göra en riskbedömning utifrån kvinnan och barnet/barnens säkerhet före kontakter med mannen.

Om kvinnan har barn samråder berörda inom Socialförvaltningens samverkansgrupp för våld i nära relationer snarast möjligt. I samverkansgruppen ingår handläggare för våld i nära relationer, utsedd barnhandläggare med ansvar för ärenden rörande våld i nära relationer, personal utbildad i ”Trappan” samt ansvarig för samtal med männen. Bedömning om vilka som bör kallas till detta möte görs av handläggare för våld i nära relationer.

- Erbjud kvinnan en kvinnlig samtalskontakt med kunskap om våld i nära relationer.
- Erbjud mannen samtal av manlig samtalspartner enligt modell utarbetad av Alternativ till våld (ATV), beskrivs nedan. Dock krävs här samtycke från kvinnan samt att en riskbedömning görs utifrån kvinnan och barnet/barnens säkerhet före kontakter med mannen.
- Erbjud hjälp med att återskapa kvinnans egna nätverk.
- Kartlägg behov och resurser för att lösa de problem som uppstått såsom till exempel behov av nytt boende.
- Erbjud kvinnan hjälp med kontakter med andra myndigheter så som Polisen, Sjukvården, Skatteverket.

Om kvinnan väljer att återvända hem

När man möter en utsatt kvinna är det väldigt lätt att ifrågasätta varför hon inte lämnar den våldsutövande mannen. Dock är det här viktigt att förstå att ett uppbrott från en våldsrelation sker i en process, kvinnan måste ofta gå igenom alla steg i processen innan hon bryter upp. Vanligtvis går kvinnan igenom steg där hon älskar mannen, tar avstånd och hatar mannen, känner medlidande för mannen och tills sist känner likgiltighet för mannen. För att förstå varför en kvinna stannar i en våldsrelation är det väsentligt att ha kunskap om vad det är som sker i en sådan relation och hur känslomässiga band uppkommer och förstärks. Det faktum att det i dessa relationer sker en normalisering av våldet, våldet blir successivt ett normalt inslag i vardagen, gör att gränsen mellan kärlek och våld upplöses och ansvaret för våldet blir kvinnans. Vidare skapas det mycket starka känslomässiga band, så kallade ”traumatiska band” genom den ständiga växling som sker mellan värme och våld i dessa relationer. Ytterligare något som påverkar är att kvinnans livsutrymme, bestående av nätverk, familj, vänner, intressen och åsikter, gradvis minskas i en våldsrelation.

Många kvinnor som utsätts för våld i sin relation gör tillfälliga uppbrott, de söker hjälp för att sedan återvända hem. Dessa tillfälliga uppbrott kan vara viktiga steg i uppbrottsprocessen, genom dem får kvinnan en paus från våldet, utrymme att reflektera över sin situation och möjlighet att upptäcka och utvärdera vilket stöd som samhället och det privata nätverket erbjuder. Om en kvinna väljer att återvända hem är följande viktigt;

- Lägg ingen skuld på kvinnan! Var tydlig med de risker hon utsätter sig för men ifrågasätt inte hennes val.

- Tala med kvinnan om vad som hittills fungerat när det gäller att avvärja kris- och hotsituationer. Fråga om hon kan förutse en upptrappning av våldet.
- Be kvinnan beskriva sitt nätverk och hur de kan stödja henne i en akut situation.
- Gå tillsammans med kvinnan igenom vilka riskplatser som finns i hemmet och vilka risksituationer som kan uppstå.
- Hjälプ kvinnan att utarbeta en säkerhetsplan för vad hon i risksituationer ska göra, vart hon kan ta vägen om hon behöver fly och vem hon kan kontakta. Gör en lista på telefonnummer eller lägg in kortnummer på mobiltelefonen.
- Föreslå att kvinnan har identitetshandlingar för sig och barnen, eventuella andra viktiga dokument, plånbok, viktiga mediciner och dylikt tillgängliga om hon måste lämna hemmet akut. Vidare kan det vara bra att ha en liten väska packad med de viktigaste personliga tillhörigheterna för henne och eventuella barn. Denna väska ska ur säkerhetssynpunkt inte finnas i hemmet utan exempelvis hos en vän eller släkting.
- Uppmana kvinnan att ringa polisen om mannen blir våldsam. Om hon uppger att hon inte kommer att göra detta, fråga vad hon i så fall kan göra för att påkalla hjälp.
- Erbjud kvinnan kontakt med stödperson. Om hon avböjer, poängtera att hon är välkommen tillbaka och ge henne kontaktuppgifter. Erbjud en ny tid.

Sekretess

Enligt 26 kap 1 § Offentlighets och sekretesslagen, OSL (2009:400) gäller sekretess för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Inom kommunens egen Socialnämnd gäller sekretess formellt inte men i dessa ärenden är det ytterst viktigt att begränsa antalet inblandade personer, speciellt på en liten ort som Sävsjö. Enligt 12 kap 2 § OSL kan den enskilde helt eller delvis efterge sekretess genom att samtycka till kontakter. Ett samtycke bör vara skriftligt men kan även vara muntligt. Ett muntligt samtycke ska dokumenteras väl.

INSATSER FRÅN SOCIALTJÄNSTEN

Hjälп till kvinnan

Kvinnan erbjuds hjälп enligt handlingsrutiner ovan. Socialförvaltningen i Sävsjö har en utsedd handläggare för våld i nära relationer med specifik vidareutbildning inom mäns våld mot kvinnor.

Hjälп till mannen

Om det bedöms lämpligt utifrån kvinnan önskemål och kvinnan och eventuella barns säkerhet erbjuds männen information och stödsamtal av manlig samtalspartner på Socialtjänsten i direkt anslutning till att kvinnan får hjälп. Samtal genomförs enligt modell utarbetad av norska Alternativ till våld (ATV). Samtalen syftar till att hjälпа en våldsutövande man att förstå vad som är våld i nära relation, se sitt eget ansvar för våldet och medvetandegöra de beteendemönster han själv har. Samtalen ska hjälпа mannen till en medvetenhet och förståelse av de känslor som orsakar och föregår våldet. Socialförvaltningen i Sävsjö har en manlig socialsekreterare som genomgått en grundutbildning inom ATV.

Hjälp till barnet/barnen

Barn som utsätts för/bevittnar våld erbjuds individuella samtal enligt ”Trappanmodellen”. Trappan är en individuell samtalsmodell utarbetad av Rädda barnen. Trappan riktar sig till barn i åldrarna 3 till cirka 14 år. Syftet är att ge barnen tillfälle att strukturera och bearbeta våldshändelser i hemmet för att de ska kunna läka och inte få framtida men. Socialförvaltningen i Sävsjö har två familjepedagoger med utbildning i Trappan.

Övervakat umgänge

Om det inte bedöms direkt olämpligt att barnet/barnen träffar den förälder som utsatt den andre för våld kan Socialtjänsten hjälpa till med att övervaka umgänge, exempelvis på kommunens familjecentral. Det är viktigt att Socialtjänstens familjerättshandläggare beaktar förekomsten av våld vid utredning och handläggning rörande vårdnad, boende och umgänge i familjer där det förekommit våld. Umgänget med barn får aldrig användas som ett sätt att lugna ner mannen eller situationen. Mannens omsorgsförmåga måste utredas och en riskbedömning måste även göras gällande risk för våld mot barnet/barnen, även om detta inte förekommit före uppbrottet.

TECKEN PÅ UTSATTHET

Den som möter kvinnor i sitt arbete bör vara uppmärksam på följande tecken på utsatthet;

- Kvinnan tar inte av sig ytterkläder vid besök.
- Kvinnan tittar ofta på klockan vid besök.
- Kvinnan tar inte ögonkontakt.
- Kvinnans mobiltelefon ringer ofta eller det kommer många meddelanden.
- Kvinnan upplevs orolig/stressad.
- Det finns yttre tecken på våld såsom blåmärken, avryckt hår.
- Kvinnan har svårt att fatta egna beslut och upplevs handlingsförlamad.
- Kvinnan ger uttryck för skam och skuldkänslor.
- Kvinnan har ett mycket begränsat nätverk och livsutrymme.
- Kvinnan verkar ha dålig självbild och/eller självkänsla.

ATT TÄNKA PÅ VID SAMTAL MED EN UTSATT

- Våga se och våga fråga!
- Ge tid och utrymme.
- Tala enskilt med kvinnan.
- Bemöt kvinnan med respekt och empati. Alla utsatta ska ha samma bemötande oberoende av deras sociala ställning eller eventuella egen problematik.

- Fråga konkreta frågor och använd inte begreppet misshandlad. Se nedan för exempel på frågor. Fråga även om kvinnan har svårt att sova, magproblem, huvudvärk.
- Försök bedöma om kvinnan redo för att lämna relationen, var hon befinner sig i uppbrottsprocessen.
- Om behov av tolk finns, anlita professionell telefontolk från annan del av landet och be tolken presentera sig med namn och bostadsort i inledningen av samtalet. Använd aldrig en tolk som har privat relation till kvinnan.
- Informera om och upprepa tystnadsplikten.
- Undvik att ge uttryck för egna känslor eller egna värderingar.
- För noggranna och detaljerade journalanteckningar i personakten med konkreta hänvisningar till aktuell händelse samt övriga viktiga händelser eller iakttagelser.

Exempel på frågor

- Är du rädd för någon i din närhet?
- Har du någon gång blivit utsatt för att någon slagit dig, knuffat dig, bankat ditt huvud i väggen eller golvet, tagit struhtag på dig eller på annat sätt försökt skada dig?
- Har någon hotat att slå dig eller göra andra saker med dig så att du blivit rädd?
- Brukar någon skrika åt dig, säga nedsättande saker till dig, kontrollera vad du gör eller på annat sätt utnyttja dig?
- Har någon i din närhet tvingat dig till sexuella handlingar eller tvingat dig till att titta på sexuella handlingar?

SKYDDSÅTGÄRDER

När en kvinna bestämmer sig för att polisanmäla eller bryta upp från relationen kan hon vara i behov av samhällets skyddsåtgärder. Det är dock svårt att ge kvinnan och eventuella barn fullständigt skydd. Nedan följer några av de möjligheter som finns till skydd.

Skyddat boende

I Sävsjö kommun finns en jourlägenhet och det finns även möjlighet till skyddat boende via kvinnojourens lägenhet i Vetlanda. Skydd kan även sökas via andra kvinnojouurer i landet.

Trygghetspaket

Ansökan om trygghetspaket görs hos polisen och innehåller bland annat mobiltelefon med GPS och direktkoppling till polisen

Besöksförbud

Ansökan om besöksförbud görs hos polisen eller direkt hos åklagare. Besöksförbud innebär att mannen inte på något sätt får ta kontakt med kvinnan. I detta innefattas även att andra personer, så som personal på Socialtjänsten, inte får förmedla exempelvis brev, meddelanden eller paket från mannen

till kvinnan. Om mannen bryter mot besöksförbudet riskerar han böter eller fängelse. Besöksförbud kan även gälla gentemot barnen.

Sekretessmarkerad adress

Ansökan görs hos Skatteverkets förmedlingsservice. Sekretessmarkering innebär att kvinnan får en markering för särskild sekretessprövning i folkbokföringsdatabasen. Det finns inte några formella krav för att få en sekretessmarkering. Någon form av intyg, exempelvis från polis eller socialtjänst, eller annan utredning som styrker åberopade förhållanden bör dock finnas. Markeringen ska fungera som en varningssignal så att en noggrann prövning görs innan några uppgifter lämnas ut. En sekretessmarkering innebär inte någon absolut sekretess.

Kvarskrivning

Ansökan görs hos Skatteverkets förmedlingsservice. I praktiken innebär kvarskrivning att en utsatts verkliga bostadsort inte framgår av folkbokföringsregistret. Personen registreras som "på församlingen skriven". Skattekontorets adress anges som en särskild postadress. All post går till skattekontoret som har den faktiska adressen manuellt förvarad och kan vidarebefordra posten. Kravet för att få bli kvarskriven är att personen av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller andra allvarliga trakasserier. Omständigheterna ska i princip motsvara de som gäller för meddelande av besöksförbud. Det kan vara besvärligt att ta del av samhällsservicen om man är folkbokförd någon annanstans än där man bor.

Fingerade personuppgifter

Vid särskilt allvarliga hot kan en utsatt få tillstånd att använda annan identitet. Beslut om detta meddelar Stockholms tingsrätt efter ansökan hos Rikspolisstyrelsen (RPS). Den nya identiteten registreras på ett sådant sätt att det inte framgår att det rör sig om fingerade personuppgifter. Kopplingen mellan den nya och den gamla identiteten finns endast hos RPS.

ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNING

att Socialförvaltningen aktivt arbetar för att våldsutsatta kvinnor och barn som utsätts för/bevittnar våld samt män som utövar våld identifieras och uppmärksammas.

att våldsutsatta kvinnor, barn som utsätts för/bevittnar våld samt män som utövar våld i nära relationer får ett professionellt och bra bemötande samt erbjuds snabb hjälp i form av rätt stöd och insatser, dels från Socialtjänsten men även i samverkan med andra samverkanspartner.

att barnperspektivet uppmärksammas inom alla funktioner.

att alla våldsutsatta kvinnor som kommer till Socialtjänstens kännedom uppmanas att samtycka till att en utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen inleds. Detta för att säkerställa att informationen och kvinnans berättelse finns kvar, både i akten och i datasystemet.

att kodning sker av alla kvinnofridsärenden i datasystemet, vilket ger möjlighet till sammanställd statistik över omfattningen av våldsutsatta och beviljade insatser.

att barn och ungdomsgruppen arbetar för att möjliggöra statistik över antalet inkomna anmälningar samt insatser för barn som utsätts för/bevittnar våld.

att samtliga samverkanspartner och övriga samhällsfunktioner fortlöpande informeras om vilka stödåtgärder Sävsjö Socialtjänst kan ge till våldsutsatta kvinnor, deras barn och våldsutövande män.

att en enkel folder, med information om vilken hjälp som finns att tillgå samt viktiga kontaktuppgifter till berörda myndigheter, finns tillgänglig på offentliga inrättningar.

att Socialnämnden årligen informeras om arbetet med våld i nära relationer; antalet ärenden samt Socialtjänstens insatser i dessa.

att utbildningstillfällen inom ämnesområdet regelbundet erbjuds, om möjligt årligen.

att ett nära samarbete finns med samverkanspartner som Kvinnojouren Linnéorna, Polismyndigheten, Hälso- och sjukvården och skolan.

att berörd personal i enlighet med 3 kap 3 § socialtjänstlagen erhåller lämplig utbildning och kompetensutveckling.

att handlingsplanen för våld i nära relationer följs och revideras vartannat år.

Ansvaret för handlingsplanen vilar på ansvarig chef i Socialförvaltningens vuxengrupp i samråd med handläggare för våld i nära relationer.

KONTAKTMÖJLIGHETER

Socialförvaltningen Handläggare våld i nära relationer Mejl	0382-154 71 utsatt@savsjo.se
Larmcentralen SOS	112
Vårdcentralen i Sävsjö kommun	0382-466 00, 466 10
Höglandssjukhuset i Eksjö, växel	0381-350 00
Polismyndigheten, växel	11414
Åklagarmyndigheten Jönköping, växel	036-30 93 70
Kvinnojouren Linnéorna	0383-137 38
Kvinnofridslinjen Stödtelefon	www.kvinnofridslinjen.se 020-50 50 50
Terrafem (för utsatta som talar annat språk) Stödtelefon	www.terrafem.se 020-52 10 10
BRIS Stödtelefon Vuxentelefon- om barn	116 111 077-150 50 50